

Toegangsprijzen

L. Polman*

Als u het eens wordt, is er sprake van *negotiated access*. Zo heet dat in wederopbouwerslingo. Onderhandelen over toegang tot een gebied hoort bij de basisvaardigheden van iedere zichzelf respecterende internationale humanitaire interventionist.

In Liberia, als journalist, hield ik de toegangsonderhandelingen altijd kort. Met de altijd boze rebellen van het LURD die om de paar kilometer een roadblock bemanden viel toch geen fatsoenlijk gesprek te voeren. Bij het naderen van weer zo'n plankje met spijkers op de weg draaide ik mijn portierraampje een stukje naar beneden, gooide een brood naar buiten en gaf gas. De jongens van het LURD hadden altijd honger. Ze waren nog in de groei.

Op veel andere plekken in Afrika is de *negotiated access* omkleed met ritueel. Bij de grens van het rebellengebied vraagt u beleefd de chieft te spreken. De jongens bij het spijkerplankje zeggen dat u moet wachten, en wijzen op een omgevallen boom. Daarop installeert u zich. Lange tijd gebeurt er niets. Tot er in de verte eindelijk iemand een hut uitkomt met een

stoel op zijn hoofd. Dan iemand met een tafel. Uit andere hutten komen vrouwen met kookpotten en brandhout te voorschijn en zelfs een ventilator verschijnt. U ziet dat een erfje is ontstaan, niet ongezellig.

En dan, als de rijst kookt, verschijnt eindelijk dé man. Zijn met kalasjnikovs bewapende jongens gaan voorop om kinderen en geiten van het zandpad te duwen. De chieft neemt plaats op de stoel. Kijkt alle kanten op, behalve de uwe. Wrijft liefkozend over zijn maag, terwijl hij een mindere het gesprek met u laat voeren. Hij doet of het hem allemaal niet interesseert, maar luistert intussen scherp. De toegangsprijzen variëren: ik heb chiefs meegemaakt die me binnenlieten tegen betaling van één balpen. Ik heb er ook bijgezet toen VN-onderhandelaars niet binnenkwamen voor minder dan de belofte van een rondvlucht met een VN-helikopter.

Onderzoekers van het *negotiated access*-fenomeen noemen de grote en kleine heersers bij de roadblocks 'spoilers', verknallers. Ze profiteren van de wetteloosheid waardoor ze hun macht over het gebied kunnen exploiteren en proberen vrede en wederopbouw om die reden te voorkomen of te verknallen. De onderzoekers onderscheiden 'beperkte', 'in-

* Mw. L. Polman is freelance journalist en auteur van 'k Zag twee beren, over de 'achterkant' van de VN-vredesmissies.

U komt aan bij de grens van een onrustig gebied, het kan Uruzgan, Oost-Ivoorkust, of Cité Soleil in Haïti zijn. U wilt naar binnen om te wederopbouwen of noodhulp te verlenen. Dan zult u met de plaatselijke machthebbers moeten pingelen en handjeklappen over de toegangsprijs.

halige' en 'totale verknallers'. De beperkte stellen kleine eisen: mijn balpen is een voorbeeld. Met de gulzige valt ook zaken te doen, als je maar genoeg geld bij je hebt. De totale verknallers zouden de ware bedreiging voor de vrede zijn. Ze zijn niet te koop. Voor geen prijs geven ze toegang tot hun territorium.

Al-Qaida is er een voorbeeld van. Blies in 2003 de VN en het Internationale Rode Kruis in Bagdad op en zaagt in Afganistan hoofden af van mensen die de wederopbouwprogramma's van de 'ongelovigen' steunen.

Naast de totale verknallers lijken de inhalige misschien onschuldig, maar pas op: wie met ze onderhandelt, doet dat uiteindelijk ook over leven en dood. In Haïti maakte de NGO *Médecins du Monde* (MdM) er goede sier mee de enige buitenlandse organisatie te zijn die *access* had weten uit te onderhandelen met de levensgevaarlijke bendes die over sloppenwijk Cité Soleil heersen. Zelfs de VN-militairen ter plekke vertonen zich er niet, tenzij in tanks met geladen kanonnen.

In een tv-documentaire over het getto werd duidelijk wat de toegangsprijs was geweest die MdM had betaald. Een MdM-verpleegster, langbenig en hoogblond, reed door het beeld in een MdM-landrover met naast zich op de voorbank de gevaarlijkste gangleider van allemaal. De loop van het

machinegeweer van de massamoordenaar rustte op haar schoot. Ze gaf de man een lift naar een vergadering met mede-bendeleiders, vertelde ze. In een volgende scène zagen we hoe de toegangsprijs omhoog gekrikt werd. De verpleegster en de bandiet waren weer samen, maar nu in bed. Ja, zo kunnen wij het ook natuurlijk ook, die *negotiated access*!

De vraag is of we het zouden moeten mogen. Na nóg een lift in de MdM-landrover brak een schietpartij uit. De bendeleider in kwestie overleefde, maar onschuldige voorbijgangers sneuvelden. Als die verpleegster zichzelf nou eens níet naar binnen had onderhandeld, zouden die mensen dan nog leven? En als ik in Liberia níet met broden had gegooid, zouden die LURD-jongens dan van honger zijn omgevallen, met roadblocks en al?

Het antwoord is: nee. Voor mij en zo'n verpleegster tien anderen. Het staat iedere bezoeker aan alle onrustige gebieden ter wereld vrij om naar eigen inzicht verdragjes en deals te sluiten met wannabe-presidenten, para-militairen, warlords, rebellenhoofdmannen, chiefs, kind-generaals, transnationale terroristenleiders, splintergroepaanvoerders, huurlingen, militiahoofden, regimeleiders, opstandelingen en vrijheidsstrijders, op dorps-, regionaal en nationaal niveau.

Diploma's of benul zijn in de onderhandelingen nog steeds niet vereist.

BERICHT UIT AFRIKA